

Julkisuuskeskustelun jotoksilla

JOUKKOVIESTINTÄ JA DEMOKRATIAN EETOS

Publics are queer creatures.

Michael Warner 2002, 7

Identity is a narrated construct.

Nestor Garcia Canclini 2001, 89

Miten media toimii julkisuuden luojana, muokkaajana, välittäjänä ja heijastajana? Julkisuuden ja median suhteesta käynnissä olevan keskustelun jotoksilla juoksennellessa ei voi välttyä vaikutelmalta, että kyseessä on mediatutkimuksen kannalta mielenkiintoinen temaattinen kokonaisuus, jota on syytä lähestyä useammasta eri näkökulmasta. Tärkeä osa julkisuuskeskustelua tiivistyy joukkoviestinnän ja demokratian eetoksen ympärille.

Vaikka julkisuudesta käytävää keskustelua voi lähestyä mitä moninaisimmin tavoin, sen perusteemaksi kiteytyy demokratian eetos: Toteutuuko demokratia, ja millä tavoin se toteutuu? Entä millaisia esteitä demokratian toteutumiselle milloinkin on ollut, ja millaisiin haasteisiin tulevaisuudessa joudutaan ottamaan kantaa? Viime vuosina on myös pohdittu erityisesti internetin mahdollisuuksia demokratian foorumina.

Keskustelun ansapolkuja kokiessa on tietenkin vaarana, että metsästäjä saattaa suistua jorpakkoonkin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kriittinen pedagogiikka on tällä hetkellä parasta saalismaastoa. Sysäkö kriittisen pedagogiikan "valankumouksellinen käänne" julkisuuskeskustelun kokonaan uusille jotoksille? Nähtäväksi jää, muuttaako se kulttuurintutkimuksen omaa itseymmärrystä. Kriittisen pedagogiikan julkisuutta koskevat tematisoinnit ovat kuitenkin vain yksi juonne laajempaa joukkoviestinnästä ja demokratian eetoksesta käytävää keskustelua.

Tämän katsauksen taustalla on seuraavanlaisia kysymyksiä: Millaista näkemystä julkisuudesta ja kansalaisuudesta keskusteluissa hahmotetaan? Miten julkisuuden ja kulttuurin välinen suhde jäsenetään? Millaisiksi julkisuuden ja vallan kytkökset mielletään? Millaisia vaihtoehto- ja vastajulkisuuksia on mahdollista rakentaa? Millaiseksi julkisopedagogiikka julkisuuden muotona on ymmärrettävissä? Millainen rooli näissä keskusteluissa pedataan kansalaisille ja tutkijoille?

Mediatutkimuksen näkökulmasta yhdysvaltalaisessa kontekstissa erottuu viisi temaattista tietomuodostumaa, joissa kysymystä julkisuudesta, kansalaisuudesta ja demokratiasta puntaroidaan. Tarkastelen näitä tietomuodostumia seuraavan logiikan mukaisesti:

Keskustelu yhteisöt julkisoiden rakentajina. Tämän keskustelun teoreettiset lähtökohdat löytyvät John Deweyltä, ja James Carey on kehittänyt niitä edelleen.

Markkinapopulismi julkisuuden areenana. Esillä on erityisesti Thomas Frankin esittämiä kriittisiä näkemyksiä sekä kulttuurintutkimuksesta että kansalaisjournalismista.

Kulttuurintutkimuksen ja kriittisen pedagogiikan representaatioiden politiikoja koskevat tematisoinnit, joita lähestyn Lawrence Grossbergin ja Henry Giroux'n ajatusten pohjalta.

Internet yhtäältä digitaalisena agorana ja toisaalta osana laajempaa tarkkailuyhteiskunnasta käytävää keskustelua. Ensimmäisessä keskustelussa lähtökohdina ovat Habermasin näkemykset julkisuussfääristä ja toisessa taas Foucault'n panoptikaalisen yhteiskunnan tematiikka. Viimeksi mainittu on saanut nykykeskustelussa tehdä tilaa Deleuzen kontrolliyhteiskuntaan liittyville pohdinnoille.

Julkisopedagogiikan ja mediakasvatuksen yhteys. Tässä yhteydessä pohdin, minkälaisen haasteen uusimmat kriittisen pedagogiikan tutkimukset asettavat joukkoviestinnästä ja demokratian eetoksesta käytävälle keskustelulle.

Katsauksen lopussa oleva tutkimuskirjallisuus antaa kalpean aavistuksen siitä puhevaruudesta, jossa julkisuuden ja demokratian ympärille kietoutuvia kysymyksiä tällä hetkellä puntaroidaan. Viipaloin tästä keskusteluvaruudesta mediatutkimuksen kannalta pohtimisen arvoisia näkökulmia, joista keskeisimmäksi muodostuvat juuri kansalaislähtöisten viestintämuotojen mahdollisuudet ja erityisesti keskusteluyhteisöjen rooli erilaisilla demokratian foorumeilla. Käyttämällä kansalaislähtöisyyttä avainkäsitteenä tarkastelen sitä, miten tutkijat pyrkivät omista lähtökohdistaan eksplikoimaan hyvinkin vastakkaisia näkemyksiä julkisen kulttuurin luonteesta ja siitä, mitkä esitystavat ovat demokratian kannalta hyödyllisiä ja mitkä vahingollisia.

Keskusteluyhteisöt julkisoiden rakentajina

What we mean by democracy depends on the forms of communication by which we conduct politics. What we mean by communication depends on the central impulses and aspirations of democratic politics. What we mean by public opinion depends on both.

James Carey 1997, 234

James Carey nojaa deweylaiseen ideaan viestinnän ja demokratian symbioottisesta sidoksesta. Sitä seuraten voidaan kysyä, millaiset julkisuudet ja julkisuusteoriat tulisi ottaa normatiiviseksi lähtökohdaksi rakennettaessa kansalaisille demokraattisia foorumeita, joilla he voisivat esittää omia asioitaan ja parhaassa tapauksessa tuoda omia intressejään julkisen päätöksenteon piiriin. Artikkelissaan "Salvation by Machine: Can Technology Save Education" Carey (1997, 292–307) pitää yhtenä keskeisenä esteenä kunnollisen kansalaiskeskustelun syntymiselle sitä, että keskusteluyhteisöt ovat pikku hiljaa liudentuneet informaatioyhteisöiksi. Siinä missä aikanaan amerikkalaisen demokratian kulmakivinä toimineita keskusteluyhteisöjä ja omalla tavallaan myös sanomalehdistöä voitiin pitää todellisina kansalaisfoorumeina, toimivat informaatioyhteisöt enää vain tiedonvälityksen foorumeina. Näillä foorumeilla kansalaiset eivät ole aktiivisia osallistujia, vaan tiedon passiivisia kuluttajia.

John Dewey on demokratian eetoksen kannalta keskeinen yhdysvaltalainen tutkija, jonka ajatukset kansalaislähtöisyydestä ovat saaneet vastakaikua niin viestintää kuin kasvatustakin koskevissa nykykeskusteluissa. Dewey oli myös

oman aikansa poliittisen murroksen teoreetikko, jonka näkemyksiä on artikuloitu mediatutkimuksen ohella hyvinkin monissa konteksteissa, joista kannattaa mainita *Argument and Advocacy* -lehden tämän vuoden Dewey -erikoisnumero, *John Dewey and the Public Sphere* (Asen 2003; Greene 2003).

Yhdysvaltaisen pragmatismien ja symbolisen interaktionismin lähtökohdista tehdyissä tutkimuksissa on taustalla viestinnän rituaalimalli. Sen demokratiaa koskevat näkemykset palautuvat pragmatistiseen yhteiskuntafilosofiaan, jossa keskeisellä sijalla ovat yksilön vapauksien puolustaminen ja kasvatuksen korostaminen. Samalla tutkimuksissa kuitenkin tuodaan esille yhteiskunnallisten rakenteiden merkitys yksilöiden persoonallisuuden muodostumisessa. Nykyisessä julkisuutta ja kansalaisuutta koskevassa keskustelussa nämä puolet voidaan kytkeä pragmatismien merkityksen uudelleen arviointiin mediatutkimuksen oppihistoriassa (Deetz 1992; Perry 2001; Perry [toim.] 2001), kansalaisjournalismia koskeviin tutkimuskäytäntöihin (Rosen 1994), yleisempään demokratiasta käytävään yhteiskuntateoreettiseen keskusteluun (Aronowitz 1993a; Demetrio 2000; M. Peters 2001; M. Peters & Ghiraldelli 2002), Deweyn asemaan yhdysvaltalaisen kulttuuritutkimuksen kentässä (Tilman 2002) sekä sen omiin sisäisiin linjanvetoihin, joista käy ilmi, että suuntaus ei ole mitenkään yksipuinen (Carey 1989; J. Peters 1989a; Sproule 1989; 1997).

Nämä tutkimukset ovat teoreettisilta lähtökohdiltaan monasti yhteismitattomia. Kuitenkin niissä kaikissa herätetään henkiin Deweyn demokratiakäsitys, jossa perimmältään on kyse vapaamman ja inhimillisemmän kokemuksen tuottamisesta. Tulkintani mukaan Deweyn näkemyksessä korostuu osallisuuden ja osallistumisen dialektiikka. Toisin sanoen demokratialla on kaksi puolta: osallisena ja osallistujana oleminen. Osallisena olemme kansalaissubjekteja eli sanan perusermerkityksessä demokratian alamaisia. Osallistujina olemme kansalaistoimijoita, joilla on erilaisia käsityksiä siitä, mihin suuntaan demokratiaa tulisi kehittää. Deweyn mukaan demokratia kehittyykin juuri toiminnan kautta. Nykykeskustelussa demokratiaa ei enää oteta itseisarvona, toimijuusaspekti on korostunut, ja sitä artikuloidaan edellä mainituissa tutkimuksissa suuntaan jos toiseenkin.

Samoin kuin brittiläisessä kulttuuritutkimuksessa, interaktionistisissa lähestymistavoissa kommunikation subjekteja tarkastellaan elämisaailmansa toimijoina tai esiintyjinä – kansalaistoimijoina kansalaissubjektien sijasta. Rituaalimallissa joukkoviestinnällisten tekstien vastaanottajat mielletään toimijoiksi, jotka osallistuvat kulttuurin tuottamiseen ja ylläpitoon. Interaktionistit ovat kiinnostuneita joukkoviestinnällisten ja populaarien kulttuuristen tekstien representaatioiden politiikkojen tutkimuksesta. Tätä näkökulmaa on systemaattisimmin kehittänyt Norman Denzin (1991; 1995; 1997; 2002). Denzin ja monet muut interaktionistisesti suuntautuneet mediatutkijat ovat kiinnostuneita siitä, miten viestintä omalta osaltaan tuottaa niitä merkitysrakenteita, joiden avulla järjestyneen, merkitystä tuottavan ja merkityksien kautta annetun kulttuurisen maailman ja todellisuuden haltuunotto tapahtuu.

Rituaalimallisissa vältetään tarkastelemasta journalistista tekstiä pelkkänä informaationa, uuden tiedon välittämisenä ja omaksumisena. Journalistisen tekstin tarjoamaa tietoa tarkastellaan sen sijaan tietyn maailmankuvan ylläpitämisenä ja ennen kaikkea sen jakamisena toisten elämisaailman toimijoiden kanssa. Tekstejä ei toisin sanoen ymmärretä ja tarkastella ensisijaisesti epistemologisina ilmiöinä – suhteessa totuudellisuuteen – vaan yhteiskunnallisina käytäntöinä ja yhteiskuntaa ylläpitävinä käytäntöinä. Muiden mediatekstien tavoin myös ne ovat omalta osaltaan "todellisuuden presentaatiota, joka antaa elämälle sen muodon, järjestyksen ja sävyn", toteaa James Carey (1975, 8). Lippmannilaisen asiantuntijajournalismin sijaan Carey (2003, 16) perää runollista journalismia, jossa toisin

kuin tosiojournalismissa – missä ”toimittajan ja asiantuntijan on informoitava ja kasvatettava yleisöä” – journalismin tehtäväksi ymmärretäänkin ”taltiointi, keskustelu sekä runollisuuden ja utopistisen politiikan harjoittelu” (mt., 16).

Sosiaaliset suhteet, niiden muotoutuminen ja yhteisöä ylläpitävä rooli ovat keskeisessä asemassa niin brittiläisten kulttuurintutkijoiden kuin interaktionistienkin tutkimuksissa, jotka käsittelevät joukkoviestinnän asemaa yhteiskunnassa. Demokratian eetos on vahvimmillaan interaktionismissa, ja demokratiaa koskevat näkemykset löytyvät kiteytyneimmillään Chicagon koulun piirissä tehdyissä tutkimuksissa. Ne tarkastelivat sanomalehtien asemaa siirtolaisten yhteisöllisen identiteetin muodostajana 1920-luvun modernisoituvassa Yhdysvalloissa. Kansakunta oli käymässä läpi uutta kaupungistumisen vaihetta, jossa perinteiset yhteisöä ylläpitävät rakenteet eivät enää toimineet eikä uusia vielä ollut syntynyt. Tässä tilanteessa joukkoviestintä toteutti monia yhteisöllisiä funktioita, jotka myöhemmin siirtyivät muille yhteiskunnallisille instituutioille.

Markkinapopulismi poliittisen julkisuuden areenana

What its proponents meant by ‘democracy’ was a kind of cultural democracy, a media populism according to which the industry’s most vexing problem is the ‘elitism’ of particular writers, their refusal to ‘listen’ and their tendency to favor expert opinion over that of people. What we needed was not a stronger wall between editorial and advertising, public journalism maintained, but more polls. More focus groups. More ‘town meetings’. What journalists had to do was learn to listen, to take into account the actual concerns of the public rather than the cynical urges of the self-centered writer. These were, of course, about as likely to offend journalism’s conglomerates parents as would demands for, say, more comprehensive astrology columns.

Thomas Frank 2001, 315

Vallitsevassa postmodernin murroksen vaiheessa on havaittavissa samanlaisia toivon ja epätoivon visioita kuin interaktionismin alkuvaiheessa. Niitä viritellään joukkoviestinnän ja erityisesti uusien viestintävälineiden roolista yhteiskunnallisen konsensuksen luojana, ylläpitäjänä ja muuttajana. Nykyisen sosiologisen ja humanistisen tutkimuksen kiinnostus Dewey ja kumppaneita kohtaan näyttäisi perustuvan osaksi heidän uskoonsa, että viestintäteknologialla on keskeinen rooli uuden demokraattisemman yhteiskunnan muodostumisessa. Keskustelun lähdekohta on kuin Chicagon koulukunnan tematisointien peilikuva: Poliittisen julkisuuden perinteiset foorumit ovat menettäneet asemansa. Julkisuuden nähdään kuitenkin toteutuvan tervehdyttävällä tavalla uusmedian toimijoiden interaktiivisuutta korostavissa käytännöissä. Näihin visioihin sisältyvät utopiat ja dystopiat tuovat väistämättä mieleen myös sen keskustelun, joka näistä teemoista käytiin Deweyn kohdalla vuosisadan alussa (J. Peters 1989b).

Nämä ja monet muut joukkoviestintää ja demokratian eetosta koskevat teemat on kytkettävä yleisempään yhdysvaltalaiseen keskusteluun poliittisesta julkisuudesta. Se pohtii erilaisen kansalaisaktiivisuuden muotoja tilanteessa, jossa politiikalla ei ole enää sellaista demokratiaa elähdyttävää paatosta kuin aikaisemmin. Fukuyaman historian lopun ja Bellin ideologian lopun tavoin monet tutkijat puhuvat politiikan lopusta (Boggs 2000; Jacoby 2000).

Hyperkapitalismissa (Rifkin 2000) kuluttajuudesta on politiikan sijaan tullut kansalaisuutta määrittävä piirre, joten puhe kuluttajademokratiasta on hyvinkin paikallaan. Mediatutkimuksen näkökulmasta keskustelussa on – ainakin retorisel-

la tasolla – tuttuja piirteitä. Kuluttajuus määrittyy mainonnan ja markkinoiden manipuloitavissa olevan massasubjektin sijasta monissa tutkimuksissa aktiiviseksi toimijuudeksi.

Erityisesti Thomas Frank (1998; 2001) on markkinapopulismia kritisoivissa tutkimuksissaan löytänyt mielestään perusteltavissa olevia yhtymäkohtia markkinapopulismien oletettaman vastaanhangoittelevan kuluttajasubjektin ja kulttuurintutkimuksen vastustuskykyisen vastaanottajasubjektin välillä. ”Uuden talouden” huokoinen hallinto nimittäin näyttää ihannoivan kaikenlaista aktiivisuutta, ja Frank väittääkin, että sen (kuluttaja)kulttuuri on varsin joustava. Aina uudelleen vaihtuvissa konteksteissa määrittyvät kuluttajaidentiteetit ovat myös paradigmaattinen esimerkki postmodernin kulttuurin fragmentoituneista subjekteista, joita voidaan asemoida milloin mihinkin positioon tai identiteettiin. Mainoskulttuuri tarjoaa kuluttajille yllin kyllin subjektipositioita, sitä enemmän mitä halukkaammin kuluttajat näihin positioihin ja identiteetteihin hakeutuvat.

Markkinapopulismi on merkinnyt Frankin mukaan aikaisemmin vallinneen taloudellisen demokratian loppua. Retorisella tasolla markkinademokratian eetos ilmenee monissa eri puhetoissa: mainonnassa brandeina (joissa korostetaan tuotteiden aitoutta ja kapinaa), Wall Streetin talouspuheessa (jossa markkinat samastetaan pieniin sijoittajiin ja tavallisiin ihmisiin), sanomalehdistössä (jossa aikaisempien journalististen esitystapojen vaihtoehdoiksi ovat nousemassa kansalaisjournalismin kansalaislähtöiset esitystavat) ja lopulta kulttuurintutkimuksessa (jonka kulttuuripopulismi on vain yksi markkinapopulismien uusi muoto – itse asiassa markkinapopulismi käyttää kuluttajatutkimuksissaan kulttuurintutkimuksesta tuttuja etnografisia tutkimusmenetelmiä). Uusimmassa kulttuurintutkimuksen kritiikissään Frank (2001; 2002) kehittää näitä teemoja edelleen paikantaen lisää kulttuurintutkimuksen ja markkinapopulismien yhtäläisyyksiä.

Demokratian kriisiytyminen ei johdu välttämättä vaihtoehtojen vähyydestä, vaan pikemminkin niiden runsaudesta (Jacoby 2000), koska mitä enemmän vaihtoehtoja on tarjolla, sitä vähemmän ihmiset tuntuvat olevan kiinnostuneita osallistumisesta. Tässä on kyse samasta ilmiöstä, josta Lazarsfeld ja Merton puhuivat aikoinaan viestinnän narkotisoivana funktiona.

Nykyään ei myöskään ole yksimielisyyttä siitä, mitä politiikalla tulisi ymmärtää. Poliitikalle annettu merkitys on Michael Schudsonin (1999) mukaan historian kuluessa radikaalisti muuttunut. Yhdysvaltalaisessa politiikassa demokratian perusta on ankuroitunut historian eri vaiheissa seuraaviin käsitteisiin: luottamus, puolue, oikeus ja informaatio. Schudson kritisoi tämän hetkistä demokratiakäsitystä sen liiallisesta pitäytymisestä informoidun kansalaisen käsitteeseen ja siihen liittyvään rationalistiseen demokratiamalliin ja korostaa, ettei muitakaan malleja ole ammennettu läheskään tyhjiin.

Schudson esittää, että ”informoidun kansalaisen” sijasta politiikkaa olisi lähestyttävä sellaisesta näkökulmasta, jossa kansalaisten ei voida olettaa osallistuvan samalla intensiteetillä kaikkeen poliittiseen toimintaan. Sen sijaan, että kansalaiset nähtäisiin poliittisen uutisoinnin kävelevinä sanakirjoina (infokansalaisina), heitä olisi tarkasteltava poliittisen toimintaympäristönsä tarkkailijoina. Kansalaisten mielenkiinto ja toiminta kohdentuvat asioihin, jotka he kokevat itselleen tärkeiksi tai asioihin, jotka he tulkitsevat poliittisesti vaarallisiksi ja joihin puuttumista he siksi pitävät kansalaisvelvollisuutenaan. Hyvän kansalaisen kriteerit ovat Schudsonin mukaan olleet eri aikoina erilaiset, ja siksi käsite olisi hänen mielestään määriteltävä vastaamaan paremmin ajan tarpeita.

Schudsonin ja monien muiden peräämä kansalaisuuden uudelleenmäärittely on esillä joukkoviestintää demokratian eetoksen näkökulmasta lähestyvässä tutkimuskirjallisuudessa. Kansalaisuus kytkeytyy tässä keskustelussa hyvin moniin

alueisiin. Seuraavassa kysyn, minkälainen rooli keskusteluyhteisöille on annettu demokratiassa ja millaiseksi kansalaistoimijuus on ymmärretty.

Esimerkiksi Benjamin Barber (1998a; 1998b) korostaa nykyelämän hektisyyttä – liikaa ihmisiä, liikaa rikoksia, liikaa sotia eikä tarpeeksi aikaa harkintaa vaativalle kansalaistoiminnalle. Tällaisessa tilanteessa on lähes mahdotonta löytää perustaa, jossa kansalaisyhteiskunta voisi kukoistaa ja jossa Barberin peräänkuuluttamat vahvan demokratian kulmakivinä toimineet kansalaishyveet ja yhteisöelämä voitaisiin herättää uudelleen henkiin. Schudsonin tavoin myös Barber perää kansalaislähtöistä demokratiaa, jossa mediajulkisuudella on keskeinen rooli. Mediajulkisuuden alueella Deweyn ja Careyn ihannoimat keskusteluyhteisöt voisivat olla parhaimmillaan. Vaikka Barberkaan ei samasta keskusteluyhteisöjä eri viestintävälineiden ”keskustelufoorumeihin”, hän näkee foorumit kuitenkin käyttökelpoisina julkisoiden muodostumisen kannalta. Toisin sanoen ne voivat toimia keskustelun käynnistäjinä ja voisivat parhaassa tapauksessa johtaa toimivien julkisoiden muodostumiseen. Julkisot puolestaan voisivat jatkaa toimintaansa myös omaehtoisesti, mediajulkisuudesta riippumatta.

Markkinapopulismin poliittista julkisuutta koskeville kysymyksenasetteluille löytyy kaukupohjaa myös monien mediatutkijoiden aihetta koskeissa tutkimuksissa (Aufderheide 2000; Blumler & Gurevitch 2001; Carey 1995; Entman 1989; Fallow 1996; Gans 2003; Graber 2001). Erityisen vahvasti kansalaislähtöisyyttä koskevat kysymyksenasettelut ovat esillä siinä keskustelussa, jonka kohteena on internetin rooli poliittisen demokratian muotoutumisessa (Gray 2002; Saco 2002), uusia viestintäteknologioita koskevista yleisimmistä pohdintoista (Page 1996; Schuler 1996; Sunstein 2002; Wilhelm 2000) sekä vaihtoehtojournalismia ja vastajulkisuuksia koskevista kysymyksenasetteluista (Atton 2001; Howley 2002; Kellner 1999; Schwartz 1996; Sholle 2000).

Edellä esitetyn pohjalta voidaan perustellusti kysyä: jos nykyjulkisuus on läpikotaisin medioitunutta, kuten monet tutkijat näyttävät olettaen, ovatko kansalaisetkin silloin vain mediakansalaisia, joiden identiteetti muotoutuu ja muokautuu oleellisesti mediavälitteisissä verkostoissa? Vaikka elämmekin ”medioituvien minuuksien” maailmassa, tämän ei välttämättä tarvitse merkitä, että subjektiutemme olisi jollakin tavoin välittyneempää kuin aikaisemmin. Subjektius on aina toisen välittämää ja tässä mielessä sillä, minkälaisia toiseuksia joukkoviestintä välittää, on merkitystä. Informaatioeettiset pohdinnat ovat siksi paikallaan. Mediakulttuurin keskusteluyhteisöjä voisikin lähestyä niiden yhteisönä, joilla ei ole mitään (muuta) yhteistä, lainatakseni Alphonso Lingisin (1994) teoksen otsikkoa.

Kulttuurintutkimus, kriittinen pedagogiikka ja representaation politiikat

I believe that schools need to be reconceived as democratic counterpublic spheres as places where students learn the skills and knowledge needed to live in and fight for a viable democratic society.

Henry Giroux 1997, 143

Kulttuurintutkimuksessa ja kriittisessä pedagogiikassa mediatekstejä tarkastellaan esitystavan näkökulmasta. Mielenkiinto ei kohdistu niinkään politiikan representaatioihin kuin representaatioiden politiikkaan. Toisin sanoen tutkimuksen kohteena ovat tavat, joilla maailma – sosiaalinen todellisuus – esitetään populaareissa ja joukkoviestinnällisissä teksteissä. Tutkimuksessa korostetaan, että mitä modernimmiksi yhteiskunnat ovat muuttuneet, sitä keskeisemmäksi joukkovies-

tintä on tullut demokratian rakenteiden tuottamisessa, ylläpitämisessä ja muokkaamisessa. Kulttuurintutkijat painottavat, että joukkoviestinnällä ja populaareilla teksteillä on tällä hetkellä merkittävä rooli kansalaisten osallistumisessa poliittiseen päätöksentekoon.

Lawrence Grossberg on omassa artikulaatioteoriassaan tarkastellut erityisesti populaareja tekstejä ja joukkoviestintää representaatioiden politiikkoina. Teemat löytyvät hänen lukuisista rockkulttuuria ja populistista postmodernismia koskevista artikkeleistaan sekä teoksesta *We Gotta Get Out This Place* (1992). Grossberg pyrkii omassa tutkimuksissaan vastaamaan seuraavanlaisiin kysymyksiin, jotka ovat yleisemminkin esillä tämän hetken kulttuurintutkimuksen populaaria ja sen politiikkoja koskevissa tutkimuksissa:

- (1) Miksi itsestään selvät populaarin tutkimusta koskevat mallit ovat osoittautuneet riittämättömiksi;
- (2) miksi on tullut niin vaikeaksi artikuloida populaaria poliittisiin positiioihin, yhdistää fanien omassa kulttuurissaan suorittamat affektiiviset investoinnit eksplisiittisiin poliittisiin kamppailuihin;
- (3) miten populaari on onnistuttu mukauttamaan osaksi uusioikeiston projektia ja miten se voitaisiin artikuloida uudelleen populistisen postmodernismin kontekstiin ja
- (4) miten populaarin affektiiviset rakenteet lisäävät/vähentävät fanien toimintakykyisyyttä ja mahdollistavat vastustavien asemien ottamisen kulttuurisen kamppailun kentällä?

Nämä kysymykset eivät koske ainoastaan rockia, vaan yleisemmin populaarikulttuurin tutkimusta ja siihen liittyviä pedagogisia käytäntöjä, joista kulttuurintutkimuksessa ollaan tällä hetkellä kiinnostuneita (Giroux & Simon 1989; Giroux & McLaren 1994; Giroux [toim.] 1996). Näiden käytäntöjen muotoiluun kriittinen pedagogiikka on antanut oman kiistattoman panoksensa.

Grossbergin rocktutkimuksissa artikuloituu populaarin muuttunut luonne postmodernin kulttuurin myötäsukaisessa kontekstissa, jossa raja korkeakulttuurin ja populaarin välillä on murtunut. Populaarin poliittisuus, joka sekä kriittisissä että perinteisissä populaaria koskevissa teorioissa nähdään joko vallitsevan järjestyksen ylläpitäjänä tai sen häiriötilana (Docker 1994), liittyy sen kykyyn tuottaa vastaanottajissaan sellaisia affektiivisia tiloja, joilla on merkitystä heidän arkielämässään. Rockin affektiivisuus voi liittyä esimerkiksi siihen, kuinka paljon musiikkiesityksillä on faneilleen väliä ja mihin rock heidän arjessaan kytkeytyy. Arkielämän tutkimuksesta onkin tullut yksi niistä alueista, joista kulttuurintutkijat ovat tällä hetkellä kiinnostuneita (Chaney 2002; Gardiner 2000; Highmore 2002; Moores 2000).

Sekä kulttuurintutkimuksessa että kriittisessä pedagogiikassa populaarin poliittiset kytkennät ja kansalaisten toimintakykyisyyteen liittyvät kysymykset ovat nousseet keskeiseen asemaan. Arkielämän subjektit nähdään toimijakansalaisina, jopa siinä määrin, että kritiikissä tällaista myötäsukaista populaarien tekstien luentaa ja toimijuutta ylen määrin korostavaa asennoitumista on pidetty markkinapopulismiin verrattavana ilmiönä. Thomas Frankin (2001) mukaan kulttuurintutkijoita voidaan huoletta luonnehtia uuden talouden cheerleadereiksi. Vaihtoehtoisesti kulttuurintutkimuksen itsensä on nähty muuttuvan osaksi tutkimuskohdettaan, populismia (McGuigan 1992).

Vaikka kritiikki on paikoitellen aiheellista, kulttuurintutkimuksen sisältä löytyy myös erittäin vahva suuntaus, jossa populaaria, viestintää ja muita kulttuurisia käytäntöjä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yhteiskunnallis-kulttuurisessa

kontekstissa eikä keskitytä pelkästään vastaanottajien antamien merkitysten analysointiin ja elämänkäytäntöihin pureutuvaan etnografiseen tarkasteluun. Kokonaisyhteiskunnallisesti orientoituneella tutkimuksella on selviä yhtymäkohtia kansalaislähtöisten kulttuuristen käytäntöjen analyysin kanssa. Kulttuuripolitiikka tuodaan kulttuurintutkimuksen agendalle, kuten Tony Bennett (1992) aikoinaan peräsi ja kuten hän itse on myös uusimmissa tutkimuksissaan tehnyt (Bennett 1998).

Peruseroistaan huolimatta erilaisissa representaation politiikkojen tutkimuksissa huomio kohdentuu populaarin ja pedagogisten käytäntöjen väliseen suhteeseen. Tällöin voidaan puhua Giroux'n tarkoittamassa mielessä julkisopedagogiikasta. Sekä jälkistrukturalismi että kulttuurintutkimus ymmärtävät tekstin antiessentialistisesti: minkään tulkinnan avulla ei päästä kiinni tekstien alkuperäiseen merkitykseen eikä myöskään todellisuuden oikeaan representaatioon. Merkitykset artikuloituvat ja uudelleenartikuloituvat vaihtuvissa tuottamisen ja lukemisen konteksteissa, mistä syystä Grossberg esimerkiksi luonnehtii omaa kulttuurintutkimustaan radikaaliksi kontekstualismiksi. Teksti on avoin uusille merkityksenannoille, jotka ovat yhtä alkuperäisiä kuin tekijöiden tarkoittamat. Radikaalin kontekstualismin mukaan ei ole olemassa mitään objektiivista tulkintaa vaan ainoastaan huonompia ja parempia väärinymmärtämisä. Tekijöiden intentioiden ymmärtämisen sijasta tulkinnoissa on siten kyse uusien merkitysten tuottamisesta. Merkityksellistämisen konteksteja on tuotu kiitettävästi esille kulttuurintutkimuksen etnografisessa suuntauksessa, ja vastaavanlaiset kysymyksenasettelut ohjaavat myös sellaista uusia viestintämuotoja koskevaa tutkimusta, joka on kiinnostunut erityisesti viestinten roolista ihmisten arjessa (Miller & Slater 2000).

Nämä näkemykset representaatioiden politiikoista ovat vahvasti esillä myös kulttuurintutkimuksen suuntauksessa, josta Grossberg käyttää termiä konjunkturalistinen postmodernismi (Milner 2002; Barker 2002). Vaikka vielä ei voidakaan puhua teorioiden yhteensulautumisesta, kulttuurintutkimuksellisilla lähestymistavoilla on ollut vaikutusta siihen, millaisia tekijöitä on otettava huomioon joukkoviestinnällisten ja populaarien tekstien analyysissä ja minkä laisia käsitteitä demokratian mahdollisuudesta tai mahdottomuudesta esitetään.¹

Populaarin politiikkoihin liittyvä tutkimus on ollut mukana kriittisen pedagogiikan tutkimusohjelmassa aina 1980-luvulta lähtien. Erityisesti Henry Giroux on omassa laajassa tuotannossaan aina pyrkinyt kytkemään omat emansipatoriset visionsa ajankohtaisiin kulttuurisiin kamppailuihin. Kriittisen pedagogiikan piirissä tehty media-analyysi on myöskin ollut kiinnostunut saman tyyppisistä kysymyksenasetteluista (Sholle & Denski 1994). Peter McLaren (1995; 1997; 2000) puolestaan on liittänyt omiin tutkimuksiinsa yhteiskuntateoreettisesti orientoituneen otteen huomioiden erityisesti postkolonialismin ja globalisaation väliset yhteydet. Tuoreimmista teksteistään McLaren on palannut perinteiseltä vaikuttaviin valtapoliittisiin kysymyksenasetteluihin, jotka hän kuitenkin artikuloi uudelleen kulttuurintutkimuksen ja postkolonialistisen teorian viitekehyksessä. Vastaavaa viitekehystä on mediatutkimuksen agendalle tuomassa myös Grossberg (2002) *Communication Theory* -lehden erikoisnumeroon *Postcolonial Approaches to Communication* kirjoittamissaan jälkisanoina.

Edellä kuvatut tutkimukset käsittelevät tavalla tai toisella toiseuden tuottamisen politiikkoja monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja globaalien kulttuurituotteiden paikallisia, tiettyyn paikkaan ja aikaan sidottuja vastaanottostrategioita. Globaalit kulttuurituotteet voivat tuottaa vastaanottajissa joko toimintakykyisyyttä tai -kyvyttömyyttä, ja kuten Grossberg on osoittanut, ne voivat samanaikaisesti tuottaa molempia. Kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa populaarin pedagogiikka (tai julkisopedagogiikka) saa erityisen aseman, kun pohdinnan

kohteeksi nousevat populaarin avaamat uudet mediapoliittiset potentiaalit. Toimijakansalaisuuden näkökulmasta populaariin sisältyvät mediapoliittiset artikulaatiot ovat merkityksellisiä, koska jokainen teksti on artikuloitavissa aina uudelleen uudessa kontekstissa. Juuri se, miten toimijat käyttävät populaareja tekstejä oman elämänsä tuottamiseen, saa keskeisen sijan kriittisessä pedagogiikassa ja artikulaatioteoreettisessa kulttuurintutkimuksessa.

Kriittisessä pedagogiikassa ja Grossbergin kehittämissä artikulaatioteoreettisissa kulttuurintutkimuksissa on riitautettu monia tässä katsauksessa esillä olleita näkemyksiä. Vastaavasti esillä olleissa muissa suuntauksissa on enemmän tai vähemmän onnistuneesti haastettu joitakin kulttuurintutkimuksessa kyseenalaistamattomia uskomuksia. Näin ollen Careyn peräänkuuluttama tieteellinen keskusteluyhteisö voisi olla mahdollinen myös, kun pyritään vetämään yhteen julkisuuskeskustelun monille tahoilla haarautuvaa keskusteluavaruutta.

Digitaalinen agora - haamujulkisoista ja vastajulkisoista

The Global Information Infrastructure (...) will circle the globe with information superhighway on which all people can travel. Those highways ... will allow us to share information, to connect, and to communicate as a global community. From those connections we will derive robust and sustainable economic progress, strong democracies, better solutions to global and local environmental challenges, improved health care, and – ultimately – a greater sense of shared stewardship of our small planet. The GII (Global Information Infrastructure) will spread participatory democracy. In a sense, the GII will be a metaphor for democracy itself.

Al Gore, Yhdysvaltain entinen varapresidentti

Internetistä on nyttemmin tullut yksi julkisuuskeskustelun keskeisimmistä kohteista. Sen vaikutuksista kulttuuriin ei ole mitään yhtä kantaa, vaan näkemykset liikkuvat auvoisesta optimismista sysimustaan pessimismiin. Yleisesti kuitenkin katsotaan, että internet on avannut kansalaisille monia erilaisia kanavia omien intressiensä esilletuomiseen, luonut tilan kansalaiskeskustelulle ja antanut mahdollisuuden vaihtoehtoisten julkisoiden muodostumiselle.

Al Goren (1994) puheenvuoroa voi pitää yhtenä kyberoptimismin selkeimmistä manifesteista. Siinä internet ratkaisee lähes kaikki ”pienen planeettamme” polttavimmista ongelmista, tuo taloudellista hyvinvointia, parantaa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja luo ”globaalin kylän”. Gore jopa samastaa internetin ja demokratian toisiinsa. Gore ei ole luonut näitä utopioita yksin, sillä monet muutkin 1990-luvun puheenvuorot ponnistivat samoista lähtökohdista, ja usein niiden esittäjät olivat Goren tavoin hyvin vaikutusvaltaisia hahmoja niin tutkimuksen (Dyson et al. 1994 on yksi internetiä ja myös sen tutkimusta koskeva merkittävä manifesti) kuin taloudenkin alueella (Gates 1995). Tällainen lähestymistapa määritteli internetiä ja sen tutkimusta koskevaa keskustelua internetin kaupallisen läpimurron vaiheessa 1990-luvun puolivälissä legitimoiden sitä, mitä tutkittiin ja miten tutkittiin. Samaa hengenvetoon on kuitenkin korostettava, että myös kriittiset äänensävyt ovat olleet mukana alusta asti, vaikka ne eivät päässeetkään kovin merkittävästi määrittämään sitä, miten digitaalisen agoran luonteesta on keskusteltu (ks. esim. Dyson et al. 1994:n kritiikistä Mosco & Foster 2001; Winner 1996).

Internetiä demokratian foorumina tarkasteltaessa on korostettu, että se luo uusia kanssakäymisen muotoja. Sen avulla kansalaiset voisivat entistä paremmin muodostaa sellaisia virtuaaliyhteisöjä, joissa heidän äänensä pääsevät enemmän

esille kuin perinteisillä politiikan foorumeilla. Viestinnän näkökulmasta tämä on merkinnyt sitä, että kansalaiset eivät ole ainoastaan viestinnän objekteja vaan myös sen subjekteja, sekä tuottajia että kuluttajia. Vakavimman uhan tälle kehitykselle ovat muodostaneet internetin yksityistyminen ja kaupallistuminen, jotka rajoittavat saatavuutta ja kansalaisten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua keskusteluun. Ulkoisten paineiden lisäksi huomiota on kiinnitetty myös yhteisöjen luonteen muutoksiin. Poliittisen osallistumisen sijasta internetiä käytetään entistä näkyvämmiin samoin kuin muita joukkoviestimiä – viihteellisesti.

Keskusteluyhteisöjen pirstaloituminen ja internetin kuluttajaorientoituneisuus ovat kriitikoiden mielestä merkinneet sitä, että kansalaiset eivät välttämättä osallistu samalla tavalla yhteisten asioiden hoitoon kuin Ateenan agorassa. Kansalaiset ovat mukana hyvin monissa ryhmissä, joissa jokaisen intressit pääsevät esille. Mutta niissä ei välttämättä muodostu yleisempää yhteisesti jaettua merkityksperustaa, joka mahdollistaisi vaikuttavan yhteiskunnallisen toimijuuden syntyvän, vaan keskustelua käydään omissa osajulkisuuksissa. Pelkkä julkisuuteen pääsy ei vielä merkitse osallistumista digitaalisen agoraan. Parhaimmillaan virtuaalisyyhteisöjen on nähty muodostavan ”kehottomien kehojen” keskusteluyhteisön, jossa toteutuu Habermasin peräänkuuluttama diskursiivinen etiikka. Siinä rationaalisen keskustelun ytimessä ovat osallistujien puheet eikä heidän asemansa (tämä perustuu näkemykseen, että keskustelijoiden identiteetit eivät välttämättä ole tunnistettavissa). Tämän näkökulman edustajia (Rheingold 1994) on luonnehdittu digitaaliutopisteiksi, jotka sulkevat silmänsä puhtaasti teknologisen lähestymistavan aiheuttamilta ongelmilta (Lyon 2002; May 2002; Poster 2001a; Webster 2002).

Kun keskusteluissa poliittisesta julkisuudesta ollaan huolestuneita siitä, että infokansalaiset eivät kykene hallitsemaan tietotulvaa, internetistä keskusteltaessa netti- tai verkkokansalaiset nähdään melko johdonmukaisesti tiedonkuluttajien tai prosessorien sijasta ennen muuta tiedon tuottajina. Sekä info- että nettikansalaisia koskeissa pohdiskeluissa kysymys tiedon luonteesta on keskeisellä sijalla. Tieto, tietoisuus ja tiedostus kietoutuvat julkisuuskeskustelussa toisiinsa eri tavoin, mikä tuottaa myös erilaisia ymmärryksiä joukkoviestinnästä ja demokratian eetoksesta.

Internetiä ja demokratiaa koskeva keskustelu nivoutuu tällä hetkellä lähes kaikkiin myös edellisissä luvuissa esitelyihin tapoihin jäsentää demokratian ja kansalaisuuden välistä suhdetta. Keskustelun ympärille on muodostunut myös omia koulukuntia, joiden välinen vuoropuhelu ei ole vielä alkanut, niin eriaivista näkökulmista asiaa lähestytään. Kirjallisuudesta hahmottuu ainakin neljä tapaa jäsentää ko. teemaa: informaatiokriittinen näkökulma, julkisuusfäärikeskustelu, uudempi demokratia- ja oikeuskeskeisyys liittyvät tematisoinnit sekä vaihtoehto- ja vastajulkisuusteoreettiset pohdinnat.

Tarkastelen seuraavassa näitä teemoja lyhyesti siinä kontekstissa, jossa kohteena on internet ”uutena ateenalaisena agorana”, Al Goren luonnehdintaa käyttäkseni. Millaisia julkisoja niissä tuotetaan ja minkälaista kansalaislähtöistä toimintaa niissä harjoitetaan? Entä minkälaisia emansipatorisia mahdollisuuksia niihin sisältyy? Lisäksi on kysyttävä, voiko internet Careyn epäilyistä huolimatta muodostaa keskusteluyhteisön, ja jos voi, minkälaista kansalaisuutta siellä tuotetaan? Muodostuuko demokratian eetos Deweyn osallisena/osallistujana olemisen dialektiikalle? Onko digitaalinen agora sellainen tila, jossa subjektiutemme ja toimijuutemme antavat mahdollisuuksia uusille, entistä kansalaislähtöisimmille mediakäytännöille?

Mediatutkimuksessa kiivain keskustelu internetistä käynnistyi 1990-luvun loppupuolella. Osaksi siinä toistettiin samoja teemoja, jotka olivat esiintyneet erilai-

sisä kyberkeskusteluissa. Nykyinen tutkimus on keskittynyt perinteisempiin mediatutkimuksellisiin lähestymistapoihin, joissa kysymystä uusviestimistä lähestytään monista näkökulmista. Esimerkiksi aiemmin esittelemäni informaatiokriittiset äänenpainot ovat vahvasti mukana monissa internetiä ja julkisuutta koskevisakin tutkimuksissa. Internetiä julkisuusfoorumina koskevaa tutkimusta on kuitenkin ohjannut ja ohjaa edelleenkin Habermasin julkisuusfääriin ympärille syntynyt keskustelu.

Internetiä voidaan lähestyä julkisuuden näkökulmasta puhtaasti välineellisesti (Baoill 2000; Carey 1998; Papacharissi 2002; Tsaliki 2000) ja tarkastella millainen mediamuoto- ja julkisuustila sen on sekä miten erilaiset joukkoviestinnän muodot tässä tilassa toimivat (Blumler & Gurevitch 2001; Jensen 2001; Mosco 2000; Turkle 1999). Lisäksi voidaan pohtia, millaiseksi julkisuusfääriksi internet on mahdollista mieltää Habermasin perusteella (Calhoun 1993; Dahlberg 1998; 2001a; 2001c; Peters 1993). Voidaan myös kysyä filosofisesti, millainen internetin agora-luonne itse asiassa on, ja asettaa internet omalle paikalleen julkisuuden historialliseen jatkumoon (Dreyfus 2001; Henaff & Strong [toim.] 2001; Joseph 2001; Weber 2001).

Useissa edellä mainituissa tutkimuksissa suhtaudutaan kriittisesti Habermasin näkemyksiin ja argumentoidaan, että internet on kuitenkin monille käyttäjille enemmän väline kuin tila. Internetin julkisuus ei siis olisi samalla tavalla aikaan ja paikkaan sidottua kuin perinteisemmissä julkisuusfääreissä. Tosin samaan hengenvetoon voidaan todeta, että internetin virtuaaliyhteisöt ovat usein toimivampia kuin reaaliset. Käsitteestä julkisuus ei kuitenkaan ole haluttu luopua, vaan kukin tutkija on pikemminkin muokannut sitä omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Seuraavassa tarkastelen hieman yksityiskohtaisemmin yhtä näkemystä siitä, millaisia mahdollisuuksia internet demokratian foorumina on tuonut ja minkälaista kansalaislähtöisyyttä sen avulla tuotetaan tai ainakin olisi mahdollista tuottaa.

Lincoln Dahlbergin (1998; 2001a; 2001b; 2001c; 2002) tutkimusten perusteella voidaan väittää, että huolimatta horisontaalisesta kommunikaatiosta – jossa osallistujat ovat sekä lähettäjiä että vastaanottajia – virtuaaliset yhteisöt tarjoavat parhaimmillaankin vain ”heikon” osallistumisen mahdollisuuden. Tarkastellessaan poliittisen toimijuuden muodostumista internetissä Dahlberg erottaa kolmenlaisia ideaalityyppisiä yhteisöjä. Hän kutsuu niitä kommunitaariseksi, liberalistis-pluralistiseksi ja deliberatiiviseksi sen mukaan, minkälaiset vuorovaikutussuhteet missäkin yhteisössä muodostuvat hallitseviksi, vaikka korostaa samalla, että muitakin muotoja löytyy.

Kommunitaarisia yhteisöjä Dahlberg pitää homogeenisinä keskusteluforumina, mutta ei vielä Deweyn terminologian mukaisina keskusteluyhteisöinä. Ne rakentuvat yleisten jaettujen arvojen ja yhteisten intressien pohjalle, ja niissä haudutaan toisten samanmielisten joukkoon. Erilaiset politiikan ympärille syntyneet yhteisöt (Dnet, Project Vote Smart, California Online Voter Guide) sen sijaan tarjoavat kansalaisille informaatiota, seuraavat edustajien toimintaa vaalipiireissään ja kertovat kansalaisille, miten edustajat ovat ajaneet äänestäjiensä etuja kongressissa. Tällaiset yhteisöt perustuvat Dahlbergin mukaan liberalistis-individualistiselle näkemykselle toimijuudesta. Siinä lähtökohtana on oletus, että kun kansalaiset saavat oikeaa tietoa, he osaavat tehdä oikeita päätöksiä. Virtuaaliset yhteisöt voivat tarjota myös ideoiden digitaalisen markkinapaikan, jossa niiden ylläpitäjät kilpailevat käyttäjien rajallisesta mielenkiinnosta. Taustalla on oletus, että kansalaiset etsivät internetistä sellaista tietoa, joka sopii parhaiten heidän tarpeisiinsa.

Deliberatiiviset virtuaaliyhteisöt muodostavat keskusteluyhteisöjä, joissa rationaalisuus ja toisten mielipiteiden huomioon ottaminen ovat arvossaan. Niitä

voi Habermasin tarkoittamassa mielessä luonnehtia virtuaalisiksi julkisuussfääreiksi. Minnesotan e-democracysta on muodostunut tällaisen deliberatiivisen poliittisen toiminnan mahdollistavan virtuaaliyhteisön paradigmaattinen esimerkitapaus, jota on jäljitelty niin Yhdysvalloissa kuin muuallakin.

Internetiä demokratian foorumina käsittelevän keskustelun rinnalla kulkee toinen, vähintään yhtä vahva keskustelu, jossa tarkastellaan sitä, miten erilaiset viestintäteknologiat tunkeutuvat jokapäiväiseen elämäämme. Erilaisten tarkkailujärjestelmien leimaamasta yhteiskunnastamme voidaan puhua joko foucault'laisena panoptikaalisena yhteiskuntana tai deleuzelaisena kontrolliyhteiskuntana. Tämä keskustelu on äänenpainoiltaan kriittisempää kuin edellä esitelty internetiä ja kansalaisjulkisuutta koskeva keskustelu. Verkko nähdään yksinkertaisesti osana laajempaa yhteiskunnallista toimintaympäristöä. Varsin vireässä ja monisyisessä tutkimuksessa (Bogard 1996; Gandy 1993; Garland 2001; Haggerty & Erickson 2000; Lyon 1994; 2002; Lyon [toim.] 2002; Staples 1997; 2001) internetiä tarkastellaan yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin kytkeytyvänä suhdeverkostonä, josta esimerkiksi Mark Poster (2001a; 2001b) puhuu superpanoptikonina. Internet on yksi tekijä uudelaissa valvonta- ja tarkkailumuodoissa, jotka sekä mahdollistavat että rajoittavat kansalaisten toimintaa.

Kun julkisuussfäärikeskustelussa kysytään, mitä ihmiset tekevät verkolla, tarkkailuyhteiskuntaa koskevassa tutkimuksessa kysymys kuuluu: mitä verkko tekee ihmisille? Edellinen on kiinnostunut siitä, millaiseen julkisuuteen kansalaiset osallistuvat, kun taas jälkimmäinen suuntaa katseensa siihen, minkälaisessa tarkkailu- tai kontrollijulkisuudessa kansalaiset ovat tahtoen tai tahtomattaan osallisina. Edellinen korostaa toimijuutta, jälkimmäinen toiminnan kohteena olemista.

Julkisopedagogiikka - toimijakansalaisen teoriako?

Practicing revolutionary pedagogy is different than propagating. Revolutionary critical pedagogy is a pre-revolutionary practice that empowers students to reflect about a life outside the social omnipotence of capital and a presentiment of the possibilities of a future extending beyond the horizon of capitalism.

Paula Allman 2002, 35

Kriittinen pedagogiikkaa on varteenotettavin ja haastavin tapa lähestyä demokratiaa ja kansalaiskeskustelua. Sen pohdiskelut populaarin pedagogiikoista ja median roolista yhteiskunnassa ja varsinkin uusimmat globaalien markkinatalouden kritiikistä lähtevät kysymyksenasettelut ovat tuoneet ärhäkkäitä äänensävyjä demokratian eetoksesta käytävään keskusteluun.

Ärhäkkyydestä ovat vastanneet kriittisen pedagogiikan keskeisimmät edustajat Henry Giroux (1997; 2000a; 2000b; 2001; 2003a), Peter McLaren (1995; 1997; 2000), Stanley Aronowitz (1993b; 1994; 1996) ja bell books (1992; 1994a; 1994b), joiden kaikkien tuotannossa on enemmän tai vähemmän otettu kantaa medioitumiseen ja pohdittu representaatioiden politiikkaa yhdysvaltalaisessa kontekstissa juuri julkisuuden näkökulmasta. Kukin on omassa tuotannossaan tuonut eri tavoin esille toimijakansalaisen käsitettä, joka on heidän radikaalin demokraatiakonseptinsa ytimessä. Tästä näkökulmasta voidaan kysyä, ovatko perinteiset yhteiskunnalliset toimintamuodot kuten lakot, boikotit ja mielenosoitukset enää käytännön politiikka vai onko niistä tullut symbolipolitiikkaa – vai ovatko nämä molemmat aspektit kietoutuneet toisiinsa? Missä mielessä tällaiset perinteiset toimintamuodot – puoluepolitiikasta puhumattakaan – kuuluvat edelleen politiikan tekemisen ytimeen? Missä määrin ja miten uudet viestintäteknologiat ovat

muokanneet julkisuuden käsitettä ja millaisia uusia – vielä käyttämättömiä – en-
tistä radikaalimpia toiminnan muotoja niihin mahdollisesti sisältyy?

Kriittisen pedagogiikan kiinnostus demokratiaan ja kansalaisuuteen kumpuaa
kriittisen teorian lisäksi kolmesta lähteestä: yhdysvaltalaisesta pragmatismista
(Deweyn kasvatukseen ja demokratiaan liittyvistä ajatuksista), Freiren alistettu-
jen pedagogiikasta ja kulttuurintutkimuksesta, johon vielä 1990-luvulla tuli mu-
kaan feministinen ja postkolonialistinen tutkimus. Giroux'n julkisopedagogiikka
(*public pedagogy*) kiinnittyy erityisesti Freiren, Gramscin ja Hallin ajatuksiin, joita
Giroux (1999; 2000a, 157–172) pitää omien populaarin pedagogiikkaa koskevien
pohdintojensa merkittävimpinä pontimina. Samalla hän muiden kriittisen peda-
gogiikan edustajien tavoin käy keskustelua lukuisien muiden tutkimussuuntaus-
ten kanssa.

Kriittisen pedagogiikan demokratiaa ja kansalaisuutta koskevasta kirjallisuus-
desta löytyvät ainakin seuraavat tasot, joista käsin tutkimusalan merkitystä myös
mediajulkisuutta koskevassa keskustelussa voidaan pohtia: radikaalidemokratia,
julkisopedagogiikka, populaarin politiikat ja varsinkin viimeaikaiset, marxilaiselta
perustalta ponnistavat yhteiskuntakriittiset kannanotot.

Edellä käsiteltyä tutkimusta median ja nykyjulkisuuden välisistä suhteista oh-
jasi liberalistis-pluralistinen reformihenkinen yhteiskuntakäsitys. Vaihto- ja vasta-
julkisuutta koskevaa tutkimusta ohjaa jossakin määrin kriittiseen perinteeseen,
mutta varsinkin kulttuurintutkimuksen lähtökohtiin ankkuroituva emansipatori-
nen tiedon intressi. Kriittisessä pedagogiikassa puolestaan panostetaan vahvasti
valtajulkisuuden taloudellis-poliittiseen kritiikkiin. Tämä näkyy uusimmassa tutki-
muksessa globaalin talouden ja vapaan markkinatalouden ideologian kyseen-
alaistamisena. Kriittisyyttä korostetaan myös retorisella tasolla puhumalla "val-
lankumouksellisesta kriittisestä pedagogiikasta", "postkolonialistisesta kriittises-
tä pedagogiikasta" ja muista vastaavista muunnelmista.

Kriittisessä pedagogiikassa etsitään uusia inhimillisen vastarinnan (*human re-
sistance*) muotoja globaalin kapitalismin hallitsemassa maailmassa – jossa niille ei
kuitenkaan tunnu löytyvän kovin paljoa sijaa. Vastaavasti tutkijat asettuvat
marxilaiselle kannalle valta- ja julkisuuspolitiikan kritiikeissään. Esimerkiksi Peter
McLaren (2002b) on useissa haastatteluissaan esittänyt, ettei demokratiaa voi ol-
la olemassa yhteiskunnassa, jonka tiedotusvälineet ovat monikansallisen kapita-
listisen eliitin omistuksessa. Hän pitääkin sosialistista vaihtoehtoa ainoana mah-
dollisuutena taata demokratia. McLaren asettuu Noam Chomskyn ja Robert
McChesneyn kanssa samoille linjoille näkemyksessään, että mediareformeja ei
voida toteuttaa erillään muista demokratiasta käytävistä kamppailuista. Chomskyn
ja McChesneyn tavoin myös McLaren korostaa, että median uudistaminen on
olennainen osa demokratiasta käytävää kamppailua. Juuri mediajulkisuudessa
käytävissä kamppailuissa representaatioiden politiikasta kiteytyvät ne arvot ja
normit, joista myös demokratian eetos muodostuu.

McLarenin ajatukset kumpuavat kriittisen pedagogiikan yleisistä median ja
populaarin pedagogiikan tematisoinneista, joita erityisesti Henry Giroux on kehi-
tellyt laajassa tuotannossaan monesta eri näkökulmasta. Giroux näkee koulun
vastajulkisuussfäärinä, jossa voidaan tuottaa toimijakansalaisia. Tällainen kansa-
laisuuden tuottaminen voi tosin tapahtua ainoastaan silloin, kun koululaisten ja
opiskelijoiden omaa ääntä ja toimintakykyisyyttä pystytään parantamaan.

Tilanteen tekee haasteelliseksi se, että itse kriittinen pedagogiikka on McLa-
renin (2003) mukaan psykologisoitu ja liberalisoitu sekä teknokraattisesti että kä-
sitteellisesti niin postmoderniksi, että sen yhteys yhteiskunnallisiin vapaustaiste-
luihin on joko häivytetty tai kokonaan nihiloitu. Kriittisen pedagogiikan uusim-
missa tutkimuksissa liputetaankin "vallankumouksellisen" käänteen puolesta

(Allman 2002; Aronowitz 2002; 2003; Giroux 2003a; 2003b; 2003c; Gur-eev 2003; Hill et al. [toim.] 2003; Kincheloe 2002; McLaren 2001; 2002a; 2002b; 2003; McLaren & Farahmandpur 2003; McLaren & Rikowski 2001; Rikowski 2001; Ross 1999).

Kirjassaan *Public Spaces, Private Lives: Beyond the Culture of Cynicism* (2001) Henry Giroux väittää, että yksityisestä sfääristä on tullut monille nuorille ja aikuisille ainoa tila, jossa toiveet, mielihyvät ja mahdollisuudet ovat enää kuviteltavissa. "Kyyminen kulttuuri" esittää, että "politiikka on kuollut", eikä moniin luokkaan, rotuun ja sukupuoleen koskeviin kysymyksiin näytä löytyvän kovin selkeitä vastauksia. Pako yksityisyyteen ei kuitenkaan Giroux'n mukaan ole ainoa mahdollisuus. Kasvattajien ja aktivistien ei suinkaan ole syytä suistua sysimustaan pessimismiin, vaan pikemminkin yhteistuumiin puhaltaa uutta puhtia kansalaislähtöiseen toimintaan, jota Giroux'n mukaan voidaan harjoittaa hyvin monilla elämän osa-alueilla.

Giroux kiteyttää kirjassa *Public Spaces, Private Lives* teemat, joita hän muussa tuotannossaan käy systemaattisesti läpi. Vaikka Giroux'n mediakasvatusta koskevat pohdinnat muodostavat vain yhden juonteen hänen laajassa tuotannossaan, ne yhdessä populaarin pedagogiikan kanssa kuuluvat elimellisenä osana hänen julkispedagogiikkaansa, jonka mediakasvatuksellinen anti on merkittävä. Tästä näkökulmasta hänen tuotannostaan voidaan erottaa seuraavat viisi teemaattista tasoa.

Ensinnäkin Giroux'ta kiinnostaa se, mikä on kasvatuksen rooli kriittisessä ajattelussa ja kulttuurintutkimuksen paikka niin opetuksessa kuin kulttuurissa yleisemmin ja miten kansalaisuutta tässä kontekstissa olisi järkevää tutkia. Toiseksi hän on aina ollut kiinnostunut nuorison asemasta nyky-yhteiskunnan poliittisessa kontekstissa, ja varsinkin hänen uusimmassa tutkimuksessaan tämä teema on noussut ylitse muiden. Kaikki yhteiskunnassa ilmenevä pahuus ja pahoinvointi näyttää saavan symbolisen ilmauksensa nuorisoon liittyvissä diskursseissa, ja siitä syystä nuorisoa koskevien esitysmuotojen kriittinen analyysi on tarpeen. Kolmanneksi Giroux on tutkinut kulttuuristen tekstien roolia poliittisissa ja kasvatuksellisissa kamppailuissa. Elokuvat ja erityisesti nuorten representaatiot ovat olleet hänen mielenkiintonsa kohteina. Neljänneksi Giroux kritisoi Grossbergin tavoin niitä tutkijoita (sekä oikealla että vasemmalla), jotka eivät tunnusta kasvatuksen demokraattista potentiaalia. Tässä mielessä kriittisen pedagogiikan mediaa koskevat tutkimukset (mm. Canaan & Epstein [toim.] 1997; Denski 1994; Luke 1994; Sholle 1992; 1994; Sholle & Denski 1994) ovat avainasemassa, kun tarkastellaan viestimien ja yhteiskunnan välisiä suhteita. Viidenneksi Giroux korostaa utooppisen ajattelun tarvetta poliittisen, yhteiskunnallisen ja taloudellisen muutoksen kannalta. Niin kauan kuin on toivoa, on aina mahdollisuuksia muutoksiin.

Giroux on osallistunut myös erilaisiin yhteisprojekteihin, joissa viestimien muuttuva rooli niin yhteiskunnallisessa kuin kulttuurisessa kontekstissa on noussut avainkysymysten joukkoon. Tästä toiminnasta voi mainita teoksen *Critical Education in the New Information Age* (Castells et al. 1999), jossa kirjoittajina ovat hänen lisäksi Manuel Castells, Ramon Flecha, Paulo Freire, Donald Macedo ja Paul Willis. Heillä kaikilla on omissa maissaan ollut merkittävä rooli muuttuvan median kasvatuksellis-kulttuurisen roolin arvioijina ja sitä koskevan keskustelun käynnistäjinä. Kirjoittajat esittävät yhdessä kriittisiä käsityksiä perinteisestä kasvatustieteellisestä ajattelusta, mutta osansa saavat myös uudistajat. Kirjoittajat arvostelevat näitä perusteettomasta(kin) mediaoptimismista, jossa korostuu informaation dynamoinen rooli kaikilla yhteiskunnan alueilla uuden informaatioyhteiskunnan ja sille sopivan kasvatustutkimuksen ja kulttuurilogiikan tuottajana.

Kirjaan kirjoittamassaan esipuheessa Peter McLaren (1999) esittää, että perinteisen ja uuden, informaatioyhteiskuntaan kriitikköisesti sitoutuneen kasvatustutkimuksen

ajattelun rajalliset näkökulmat on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan joko sovittamaan tai ylittämään. McLarenin mukaan molemmista puuttuu selkeä analyysi informaatioyhteiskunnassa toimimisesta, jolle kyky valikoida ja hankkia uutta informaatiota on avainasemassa. Tässä tilanteessa kriittisten tutkijoiden tehtävänä on edistää kasvatuksellisia näkemyksiä, joissa tasa-arvoisemman ja solidaarisemman yhteiskunnan arvot pääsisivät paremmin oikeuksiinsa.

Demokratian eetosta etsimässä

[The] pedagogical turn [in cultural studies] arguably represents an effort to change through the language of critique and empowerment, the emotional constitution of the postmodern subject.

Lynn Worsham 2001, 231

Olen tarponut katsauksessani hyvin monilla toisiinsa palautumattomilla, mutta mielestäni ei kovinkaan kaukana toisistaan olevilla julkisuuskeskustelun jotoksilla. Kieltämättä jotkut näistä ansapoluista saattavat viedä jopa jorpakkoon, mutta esitellyn kirjallisuuden syvempi ja analyttisempi pohdiskelu tuo mielestäni uusia virikkeitä ja kehittelyä vaativia näkökulmia kansalaisuudesta ja demokratiasta käytävään keskusteluun. Vaikka keskustelut risteilevätkin moninlaisilla jotoksilla, niitä hallitsee enemmän tai vähemmän suoraan ilmaistu näkemys demokratian eetoksesta. Se herätetään henkiin aina, kun kansalaisyhteiskunnan nähdään olevan murroksessa tai kun ilmaantuu jokin sellainen viestintäteknologinen innovaatio, joka koetaan samalla kertaa toivona ja uhkana.

Demokratian eetos muodostaa näissä keskusteluissa sen transsendentaalisen merkitsijän, joka lausumattomana perustana milloin elähdyttää, milloin johtaa epäileviin kannanottoihin siitä, millainen kansalaisyhteiskunta on ja millaisia sen subjekteja olemme, jaamme sen pelkkinä osallisina (kansalaissubjekteina) vai olemme mukana myös osallistujina (kansalaistoimijoina). Kysymys on jaetusta kansalaisuudesta, siitä millaisia intersubjektiivisiä toimijoita olemme, miten tuotamme mieltä maailmaamme ja millaisen jaetun kulttuurin nämä mielet muodostavat. Kuten Grossberg (1995, 33) asian muotoilee, kansalaisuudessa identiteetin politiikkana (tai identiteettien politiikkoina) on "kysymys kuulumisesta johonkin, olemisesta jossakin ja siten myös olemisesta jonkun kanssa".

Esittelemäni tavat lähestyä joukkoviestintää ja demokratian eetosta ovat tuottaneet omat, paikoin yhteismitattomat, vastauksensa ajallisuuden, paikallisuuden ja subjektiivisuuden ongelmiin. Pidän niitä kaikkia tutkimisen arvoisina, vaikka olenkin rivien välissä liputtanut kulttuurintutkimuksellisten ja julkisopedagogisten lähestymistapojen puolesta. Lisäksi olen pitkin matkaa korostanut kansalaislähtöisyyttä joukkoviestinnän ja demokratian suhteita koskevan tutkimuksen avainkäsitteenä. Thomas Frankin ohella muutkin tutkijat ovat tuoneet esille ongelmia, jotka liittyvät käsitteeseen sisäänrakennettuun positiiviseen arvolataukseen. Julkison perustana on Deweyn ja Careyn mukaan toimiva keskusteluyhteisö. Toimivan keskusteluyhteisön syntyyn liittyy väistämättä rajoituksia, jotka on syytä pitää jatkossa esillä. Perusteeton kansalaislähtöisyyden ja yhteisöllisyyden retorinen hymistely saattaa nimittäin johtaa yhteiskunnallisten realiteettien tajun katoamiseen, jota kriittisen pedagogiikan uusimmissa tutkimuksissa on tuotu ryminällä mediatutkimuksen(kin) huomion kohteeksi.

Gramscia mukailten olemme tutkijoina tilanteessa, jossa järjen pessimismistä vastaan on asetettava tahdon optimismi, tai niin kuin Giroux (2001) saman asian

muotoilee, epätoivo on tehtävä epäuskottavaksi ja toivo käytännölliseksi. Vaikka demokratian kriisiytyessä inhimillisen vastarinnan mahdollisuudet näyttävät kaventuvan, demokratian eetos ei osoita sammumisen merkkejä – ainakaan tieteilisissä keskusteluyhteisöissä.

Viite

- 1 Yhdysvaltaisten tutkimusten rinnalla on tarkasteltava myös australialaisten kulttuurintutkijoiden ansiokkaita analyysejä. Esimerkiksi Eric Michaels (1994a; 1994b) on tutkinut sitä, miten videokasettien tulo ja ennen muuta satelliittikanavat muuttavat tietyn suljetun kulttuurisen yhteisön tietohierarkiaa. Michaels (1990) on lisäksi kehittänyt ohjelmajärjestelmäanalyysin, jossa pyritään ottamaan huomioon kaikki ne kontekstit, jotka eri vaiheissa ovat osallisia tekstin merkityksen tuottamisessa. Michaelsin aboriginaaleja koskevaa tutkimusta pidetään jo klassikkona. Sen perustan muodostaa vahva kenttätutkimus, jossa on onnistuttu paikantamaan tekstin merkitykset vastaanoton kulttuurisessa kontekstissa ja osoittamaan, millaisia muutoksia tekstit ovat aiheuttaneet kyseisen yhteisön tiedon rakenteessa. Toby Miller (1993; 1998) on tutkinut kansalaisuuden ja kansallisuuden muodostumista eri viestimissä. Mackenziin Warkin (1994; 1997) vastaavat tutkimukset koskevat globaalien mediatapahtumien virtualisointumista ja australialaisen yhteiskunnan poliittisen kulttuurin muutosta ja eri viestimien roolia siinä. Tomasellin ja Dunningin (2002) tutkimus median roolista eteläafrikkalaisessa kontekstissa lähtee samoilta perustoilta. Nämä ja monet muut (erityisesti Hartley & McKee 2000) australialaiset tutkimukset viestintäroolista yhteiskunnallisessa muutoksessa ovat merkittäviä kiinnittyessään postkolonialistiseen teoriaan ja tuodessaan näin uusia virkeitä kulttuurintutkimuksen kritiikin kohteeksi joutuneisiin eurooppakeskeisiin kysymyksenasetteluihin.

Kirjallisuus

- Allman, Paula (2002)
Critical Education Against Global Capitalism: Karl Marx and the Revolutionary Critical Education. Westport: Bergin & Garvey.
- Aronowitz, Stanley (1993a)
Is a Democracy Possible? The Decline of the Public in the American Debate. Teoksessa Bruce Robbins (toim.) The Phantom Public Sphere. Minneapolis: University of Minnesota Press, 75–92.
- Aronowitz, Stanley (1993b)
Roll Over Beethoven: The Return of Cultural Strife. Hanover: Wesleyan University Press.
- Aronowitz, Stanley (1994)
Dead Artist, Live Theories, and Other Cultural Problems. New York: Routledge.
- Aronowitz, Stanley (1996)
Techno Science and Cyberculture. New York: Routledge.
- Aronowitz, Stanley (2002)
Implementing Empire: Globalization and Resistance in the 21st Century. New York: Basic Books.
- Aronowitz, Stanley (2003)
How Class Works: Power and Social Movement. New Haven: Yale University Press.
- Asen, Robert (2003)
The Multiple Mr. Dewey: Multiple Publics and Permeable Borders in John Dewey's Theory of the Public Sphere. *Argument and Advocacy* 39:3, 174–188.
- Atton, Chris (2001)
Alternative Media. London: Sage.
- Auferheide, Patricia (2000)
The Daily Planet: A Critic on the Capitalist Culture Beat. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Baoill, Andrew (2000)
Slashdot and the Public Sphere. *First Monday* 5:9 http://www.firstmonday.org/issues5_9/baoill/index.html
- Barber, Benjamin (1998a)
A Passion for Democracy: American Essays. Princeton: Princeton University Press.
- Barber, Benjamin (1998b)
A Place for Us: How to Make Society Civil and Democracy Strong. New York: Hill and Wang.
- Barker, Chris (2002)
Making Sense of Cultural Studies: Central Problems and Critical Studies. London: Sage.
- Bennett, Tony (1992)
Putting Policy into Cultural Studies. Teoksessa Lawrence Grossberg, Cary Nelson & Ellen Wartella (toim.) Cultural Studies. London: Routledge, 23–37.
- Bennett, Tony (1998)
Culture: A Reformer's Science. Thousand Oaks: Sage.

- Blumler, Jay G. & Michael Gurevitch (2001)
The New Media and Our Political Communication Discontents: Democracizing Cyberspace. *Information, Communication & Society* 4:1, 1–13.
- Bogard, William (1996)
The Simulation of Surveillance: Hypercontrol in Telematic Societies. New York: Cambridge University Press.
- Boggs, Carl (2000)
The End of Politics: Corporate Power and the Decline of the Public Sphere. New York: Guilford.
- Calhoun, Craig (1993)
Civil Society and the Public Sphere. *Public Culture* 5, 267–280.
- Canaan, Joyce E. & Debbie Epstein (toim.) (1997)
A Question of Discipline: Pedagogy, Power and the Teaching of Cultural Studies. Boulder: Westview Press.
- Carey, James (1975)
A Cultural Approach to Communication. *Communication* 2:1, 1–22
- Carey, James (1989)
Commentary: Communications and the Progressives. *Critical Studies in Mass Communication* 6:3, 264–282.
- Carey, James (1995)
The Press, Public Opinion and Public Discourse. Teoksessa Theodore Glasser & Charles Salmon (toim.) *Public Opinion and the Communication of Consent*. New York: Guilford, 373–403.
- Carey, James (1997)
James Carey: A Critical Reader. (Toim. Eve S. Munson & Catherine Warren.) Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Carey, James (1998)
The Internet and the End of the National Communication System: Uncertain Prediction of an Uncertain Future. *Journalism and Communication Quarterly* 75:1, 28–34.
- Carey, James (2003)
Lehdistö ja julkinen keskustelu. *Tiedotustutkimus* 26:2, 6–17.
- Castells, Manuel, Ramon Flecha, Paulo Freire, Henry Giroux, Donald Macedo & Paul Willis (1999)
Critical Education in the New Information Age. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Chaney, David (2002)
Cultural Change and Everyday Life. Basingstoke: Palgrave.
- Dahlberg, Lincoln (1998)
Cyberspace and the Public Sphere: Extending the Democratic Potential of the Net. *Convergence* 4:1, 70–84.
- Dahlberg, Lincoln (2001a)
Computer-Mediated Communication and the Public Sphere: A Critical Analysis. *Journal of Computer-Mediated Communications* 7:1. <http://www.ascusc.jcmc/vol7/issue1/dahlberg.html>.
- Dahlberg, Lincoln (2001b)
Extending the Public Sphere through Cyberspace: The Case of Minnesota e-democracy. *First Monday* 6:3. http://www.firstmonday.dk/issues/issue6_3/dahlberg/index.html.
- Dahlberg, Lincoln (2001c)
The Habermasian Public Sphere Encounters Cyber-Reality. *Javnost – The Public* 8:3, 83–96.
- Dahlberg, Lincoln (2002)
Democratic Visions, Commercial Realities? The Corporate Domination of Cyberspace and the Prospects for Online Deliberation. *Ante Podium*, April 2000. http://www.vuw.ac.nz/atp/articles/Dahlberg_0204.html.
- Deetz, Stanley A. (1992)
Democracy in an Age of Corporate Colonization: Developments in Communication and the Politics of Everyday Life. Albany: SUNY Press.
- Demetron, George (2000)
Reading Giroux Through a Deweyan Lens: Pushing Utopia to the Outer Edge. *Educational Philosophy and Theory* 33:1, 57–76.
- Denski, Stan (1994)
Building Bridges: Critical Pedagogy & Media Studies. *Journal of Communication Inquiry* 18:2, 65–76.
- Denzin, Norman K. (1991)
Images of Postmodern Society: Social Theory and Contemporary Cinema. London: Sage
- Denzin, Norman K. (1995)
The Cinematic Society: The Voyeur's Gaze. London: Sage.
- Denzin, Norman K. (1997)
Interpretive Ethnography: Ethnographic Practices for the 21st Century. Thousand Oaks: Sage.
- Denzin, Norman K. (2002)
Reading Race: Hollywood and the Cinema of Racial Violence. London: Sage.
- Docker, John (1994)
Postmodernism and Popular Culture: A Cultural History. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dreyfus, Hubert L. (2001)
On the Internet. London: Routledge.
- Dyson, Esther, George Gilder, George Keyworth & Alvin Toffler (1994)
Cyberspace and the American Dream: A Magna Carta for the Knowledge Age. <http://www.pff.org/position.html>.
- Entman, Robert (1989)
Democracy without Citizens: Media and the Decay of American Politics. New York: Oxford University Press.
- Fallow, James (1996)
Breaking the News: How the Media Undermine American Democracy. New York: Pantheon Books.
- Frank, Thomas (1998)
The Conquest of Cool: Business Culture, Counterculture and the Rise of Hip Consumerism. Chicago: University of Chicago Press.

- Frank, Thomas (2001)
One Market Under God: Extreme Capitalism, Market Populism, and the End of Economic Democracy. New York: Doubleday.
- Frank, Thomas (2002)
New Consensus for Old: Cultural Studies from Left to Right. Prickly Paradigm Press.
- Gandy, Oscar (1993)
The Panoptic Sort: A Political Economy of Personal Information. Boulder: Westview Press.
- Gans, Herbert (2003)
Democracy and the News: Restoring the Ideals of a Free Press. Oxford: Oxford University Press.
- Garcia Canclini, Nestor (2001)
Consumers and Citizens: Globalization and Multicultural Conflicts. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gardiner, Michael E. (2000)
Critiques of Everyday Life. London: Routledge.
- Garland, David (2001)
The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society. Chicago: University of Chicago Press.
- Gates, Bill (1995)
The Road Ahead. London: Viking.
- Giroux, Henry (1997)
Pedagogy and the Politics of Hope: Theory, Culture and Schooling. Boulder: Westview Press.
- Giroux, Henry (1999)
Cultural Studies as Public Pedagogy: Making the Pedagogical More Political. Teoksessa Encyclopedia of Philosophy of Education. http://www.vuss.hr/ENCYCLOPEDIA/cultural_studies.htm.
- Giroux, Henry (2000a)
Stealing Innocence: Youth, Corporate Power and the Politics of Culture. Basingstoke: Palgrave.
- Giroux, Henry (2000b)
Impure Acts: The Practical Politics of Cultural Studies. London: Routledge.
- Giroux, Henry (2001)
Public Spaces, Private Lives: Beyond the Culture of Cynicism. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Giroux, Henry (2003a)
The Abandoned Generation: Democracy Beyond the Culture of Fear. Basingstoke: Palgrave.
- Giroux, Henry (2003b)
Public Time and Educated Hope: Educational Leadership and the War Against Youth. <http://www.muohio.edu/eduleadership/anthology/OA/OA03001.html>.
- Giroux, Henry (2003c)
Democracy, Freedom and Justice After September 11th: Rethinking the Role of Educators and the Politics of Schooling. <http://www.tcrecord.org/PrintContent.asp?ContentID=10871>.
- Giroux, Henry & Peter McLaren (toim.) (1994)
Between Borders: Pedagogy and the Politics of Cultural Studies. New York: Routledge.
- Giroux, Henry & Roger Simon (toim.) (1989)
Popular Culture, Schooling and Everyday Life. New York: Bergin & Garvey.
- Giroux, Henry (toim.) (1996)
Counternarratives: Cultural Studies and Critical Pedagogies in Postmodern Spaces. New York: Routledge.
- Gore, Al (1994)
The Global Information Infrastructure: Forging a New Athenian Age of Democracy. *Intermedia* 22:2, 4–7.
- Graber, Doris A. (2001)
Processing Politics: Learning from Television in the Internet Age. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gray, Chris Hables (2002)
Cyborg Citizen: Politics in the Posthuman Age. London: Routledge.
- Greene, Ronald Walter (2003)
John Dewey's Eloquent Citizen: Communication, Judgment and Postmodern Capitalism. *Argument and Advocacy* 39:3, 189–200.
- Grossberg, Lawrence (1992)
We Gotta Get Out of This Place: Popular Conservatism and Postmodern Culture. London: Routledge.
- Grossberg, Lawrence (1995)
The Electronic Republic: Reshaping Democracy in the Information Age. New York: Viking Press.
- Grossberg, Lawrence (2002)
Postscript. *Communication Theory* 12:3, 367–370.
- Gur-e'ev, Ilan (2003)
Critical Education in Cyberspace? <http://construct.haifa.ac.il/~ilang/cybercrt7.html>.
- Haggerty, Kevin & Richard Ericsson (2000)
The Surveillant Assemblage. *British Journal of Sociology* 51:4, 605–622.
- Hartley, John & Alan McKee (2000)
Indigenous Public Sphere: The Reporting and Reception of Aboriginal Issues in the Australian Media. Oxford: Oxford University Press.
- Henaff, Marcel & Tracy B. Strong (toim.) (2001)
Public Space and Democracy. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Highmore, Ben (2002)
Everyday Life and Cultural Theory: An Introduction. London: Routledge.

- Hill, David, Peter McLaren, Mike Cole & Glenn Rikowski (toim.) (2003)
 Marxism against Postmodernism in Educational Theory. Lanham: Lexington Books.
- hooks, bell (1992)
 Black Looks: Race and Representation. Boston: South End.
- hooks, bell (1994a)
 Outlaw Culture: Resisting Representation. New York: Routledge.
- hooks, bell (1994b)
 Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom. New York: Routledge.
- Howley, Kevin (2002)
 Communication, Culture and Community: Toward a Cultural Analysis of Community Media. The Qualitative Report 7:3. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR7-3/howley.html>.
- Jacoby, Russell (2000)
 The End of Utopia: Politics and Culture in an Age of Apathy. New York: Basic Books.
- Jensen, Klaus Bruhn (2001)
 Why Virtuality Can Be Good for Democracy. Teoksessa Stig Hjarvard (toim.) News in a Globalized Society. Gothenburg: Nordicom, 93–109.
- Joseph, Miranda (2001)
 Against the Romance of Community. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kellner, Douglas (1999)
 Globalisation from Below? Toward a Radical Democratic Technopolitics. Angelaki 4:2, 101–113.
- Kincheloe, Joe L. (2002)
 The Sign of the Burger: McDonald's and the Culture of Power. Philadelphia: Temple University Press.
- Lingis, Alphonse (1994)
 The Community of Those Who Have Nothing in Common. Bloomington: Indiana University Press.
- Luke, Carmen (1994)
 Feminist Pedagogy and Critical Media Literacy. Journal of Communication Inquiry 18:2, 30–47
- Lyon, David (1994)
 The Electronic Eye: The Rise of Surveillance Society. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lyon, David (2002)
 Surveillance Society: Monitoring Everyday Life. Buckingham: Open University Press.
- Lyon, David (toim.) (2002)
 Surveillance as Social Sorting: Privacy, Risk and Digital Discrimination. London: Routledge.
- May, Christopher (2002)
 The Information Society: A Sceptical View. Cambridge: Polity.
- McGuigan, Jim (1992)
 Cultural Populism. London: Routledge.
- McLaren, Peter (1995)
 Critical Pedagogy and Predatory Culture. London: Routledge.
- McLaren, Peter (1997)
 Revolutionary Multiculturalism: Pedagogy of Dissent for the New Millenium. Boulder: Westview Press.
- McLaren, Peter (1999)
 Introduction. Traumatizing Capital: Oppositional Pedagogies in the Age of Consent. Teoksessa Castells et al. 1999, 1–36.
- McLaren, Peter (2000)
 Che Guevara, Paolo Freire and the Pedagogy of Revolution. Lanham: Rowman & Littlefield.
- McLaren, Peter (2001)
 The Role of Critical Pedagogy in the Globalization and the Aftermath of September 11, 2001. Revista Electronica de la Investigacion Educativa 3:2. <http://redie.ens.uabc.mx/vol3no2/contenido-coral.html>.
- McLaren, Peter (2002a)
 Educating for Social Justice and Liberation. Zmag, August 19, 2002.
- McLaren, Peter (2002b)
 A Radical Educator's Views on Media. Zmag, March 10, 2002.
- McLaren, Peter (2003)
 Critical Pedagogy and the Retreat of the Left. <http://vancouver.indymedia.org/news/2003/01/26413.php>.
- McLaren, Peter & Ramin Farahmandpur (2003)
 Globalization, Schooling and the New Imperialism. Lanham: Rowman & Littlefield.
- McLaren, Peter & Glenn Rikowski (2001)
 Pedagogy for Revolution Against Education for Capital. An e-Dialogue on Education and Capitalism Today. <http://eserver.org/clogic/4-1/mclaren&rikowski.html>.
- Michaels, Eric (1990)
 A Model of Teleported Text. Continuum 3:2, 8–31.
- Michaels, Eric (1994a)
 Bad Aboriginal Art: Tradition, Media and Technological Horizons. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Michaels, Eric (1994b)
 For a Cultural Future. Teoksessa Horace Newcomb (toim.) Television: The Critical View. 5th edition. London: Oxford University Press, 616–630.
- Miller, Daniel & Don Slater (2000)
 The Internet: An Ethnographic Approach. Oxford: Berg.
- Miller, Toby (1993)
 The Well-Tempered Self: Citizenship, Culture and the Postmodern Subject. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Miller, Toby (1998)
 Technologies of Truth: Cultural Citizenship and the Popular Media. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Milner, Andrew (2002)
Re-Imagining Cultural Studies: The Promise of Cultural Materialism. London: Sage.
- Moore, Shaun (2000)
Media and Everyday Life in Modern Society. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Mosco, Vincent (2000)
The Web. Teoksessa Gary Browning, Abigail Halchi & Frank Webster (toim.) Understanding Contemporary Society: Theories of Present. London: Sage, 345–359.
- Mosco, Vincent & Derek Foster (2001)
Cyberspace and the End of Politics. *Journal of Communication Inquiry* 25:3, 218–236.
- Page, Benjamin (1996)
Who Deliberate? Mass Media in Modern Democracy. Chicago: University of Chicago Press.
- Papacharissi, Zizi (2002)
The Virtual Sphere: The Internet as a Public Sphere. *New Media & Society* 4:1, 9–27.
- Perry, David (2001)
Theory and Research in Mass Communication: Contexts and Consequences. 2nd edition. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Perry, David (toim.) (2001)
American Pragmatism and Communication Research. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Peters, John Durham (1989a)
Democracy and Mass Communication Theory: Dewey, Lippmann, Lazarsfeld. *Communication* 11, 199–220.
- Peters, John Durham (1989b)
Satan and Savior: Mass Communication in Progressive Thought. *Critical Studies in Mass Communication* 6:3, 247–263.
- Peters, John Durham (1993)
Distrust of Representation. Habermas and the Public Sphere. *Media, Culture & Society* 15:4, 541–572.
- Peters, Michael (2001)
Poststructuralism, Marxism and Neoliberalism: Between Theory and Politics. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Peters, Michael & Paulo Ghiraldelli Jr. (2002)
Richard Rorty: Education, Philosophy and Politics. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Poster, Mark (2001a)
What's the Matter with the Internet? Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Poster, Mark (2001b)
Information Subject: Essays. Amsterdam: G + B Arts.
- Rheingold, Howard (1994)
The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier. London: Secker & Warburg.
- Rifkin, Jeremy (2000)
The Age of Access: The New Culture of Hypercapitalism, Where All of Life is a Paid-for Experience. New York: Tarcher/Putnam.
- Rikowski, Glenn (2001)
The Battle in Seattle: Its Significance for Education. London: Tufnell.
- Robbins, Bruce (toim.) (1993)
The Phantom Public Sphere. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rosen, Jay (1994)
Making Things More Public. On the Political Responsibility of the Media Intellectual. *Critical Studies in Mass Communication* 11:4, 363–388.
- Ross, Andrew (1999)
Celebration Chronicles. Life, Liberty & the Pursuit of Property Value in Disney's New Town. New York: Ballentine Books.
- Saco, Diana (2002)
Cybering Democracy: Public Sphere and the Internet. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Schudson, Michael (1999)
The Good Citizen: A History of American Civic Life. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Schuler, Douglas (1996)
New Community Networks: Wired for Change. Reading: Addison-Wesley.
- Schwartz, Ed (1996)
Net Activism: How Citizens Use the Internet. Sebastopol: O'Reilly.
- Sholle, David (1992)
Authority on the Left: Critical Pedagogy, Postmodernism and Vital Strategies. *Cultural Studies* 6:2, 271–289.
- Sholle, David (1994)
The Theory of Critical Media Pedagogy. *Journal of Communication Inquiry* 18:2, 8–29.
- Sholle, David (2000)
Access through Activism. Extending the Ideas of Negt and Kluge to American Alternative Media Practices. *Javnost – The Public* 2:4, 21–35.
- Sholle, David & Stan Denski (1994)
Media Education and the (Re)production of Culture. Westport: Bergin & Garvey.
- Sproule, J. Michael (1989)
Progressive Propaganda Critics and the Magic Bullet Myth. *Critical Studies in Mass Communication* 6:3, 225–246.
- Sproule, J. Michael (1997)
Propaganda and Democracy: The American Experience of Media and Mass Persuasion. Cambridge: Cambridge University Press.
- Staples, William (1997)
The Culture of Surveillance: Discipline and Social Control in the United States. New York: St. Martin's Press.

- Staples, William (2001)
 Everyday Surveillance: Vigilance and Visibility in Postmodern Life. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Sunstein, Cass (2002)
 Republic.com. Princeton: Princeton University Press.
- Tilman, Rick (2002)
 James Dewey and the American Tradition of Empirical Collectivism. Teoksessa Catherine A. Warren & Mary Douglas Vavrus (toim.) American Cultural Studies. Urbana: University of Illinois Press, 57–77.
- Tomaselli, Keyan & Dunn, Hopeton (2002)
 Media, Democracy and Renewal in Southern Africa: New Approaches to Political Economy. Colorado: International Academic Press.
- Tsaliki, Liza (2000)
 The Internet as Public Sphere. Teoksessa Dan Fleming (toim.) Formations: 21st Century Media Studies Textbook. Manchester: Manchester University Press, 399–428.
- Turkle, Sherry (1999)
 Virtual Space and Its Distortions: Searching for Community in Cyberspace. Prospect 24, 50–57.
<http://epn.org/prospect/24/24turk.html>.
- Wark, Mackenzie (1994)
 Virtual Geographies: Living with Global Media Events. Bloomington: Indiana University Press.
- Wark, Mackenzie (1997)
 The Virtual Republic: Australia's Culture Wars of the 1990s. Sydney: Allen & Unwin.
- Warner, Michael (2002)
 Publics and Counterpublics. New York: Zone Books.
- Weber, Samuel (2002)
 Replacing the Body: An Approach to the Question of Digital Democracy. Teoksessa Marcel Henaff & Tracy B. Strong (toim.) Public Space and Democracy. Minneapolis: University of Minnesota Press, 172–188.
- Webster, Frank (2002)
 Theories of Information Society. 2nd edition. London: Routledge.
- Wilhelm, Anthony G. (2000)
 Democracy in the Digital Age: Challenges to Political Life in Cyberspace. London: Routledge.
- Winner, Langdon (1996)
 Who Will Be in Cyberspace. The Information Society 12, 63–72.
- Worsham, Lynn (2001)
 Going Postal: Pedagogic Violence and the Schooling of Emotion. Teoksessa Henry Giroux & Kostas Myrissides (toim.) Beyond the Corporate University. New York: Rowman & Littlefield, 230–251.